

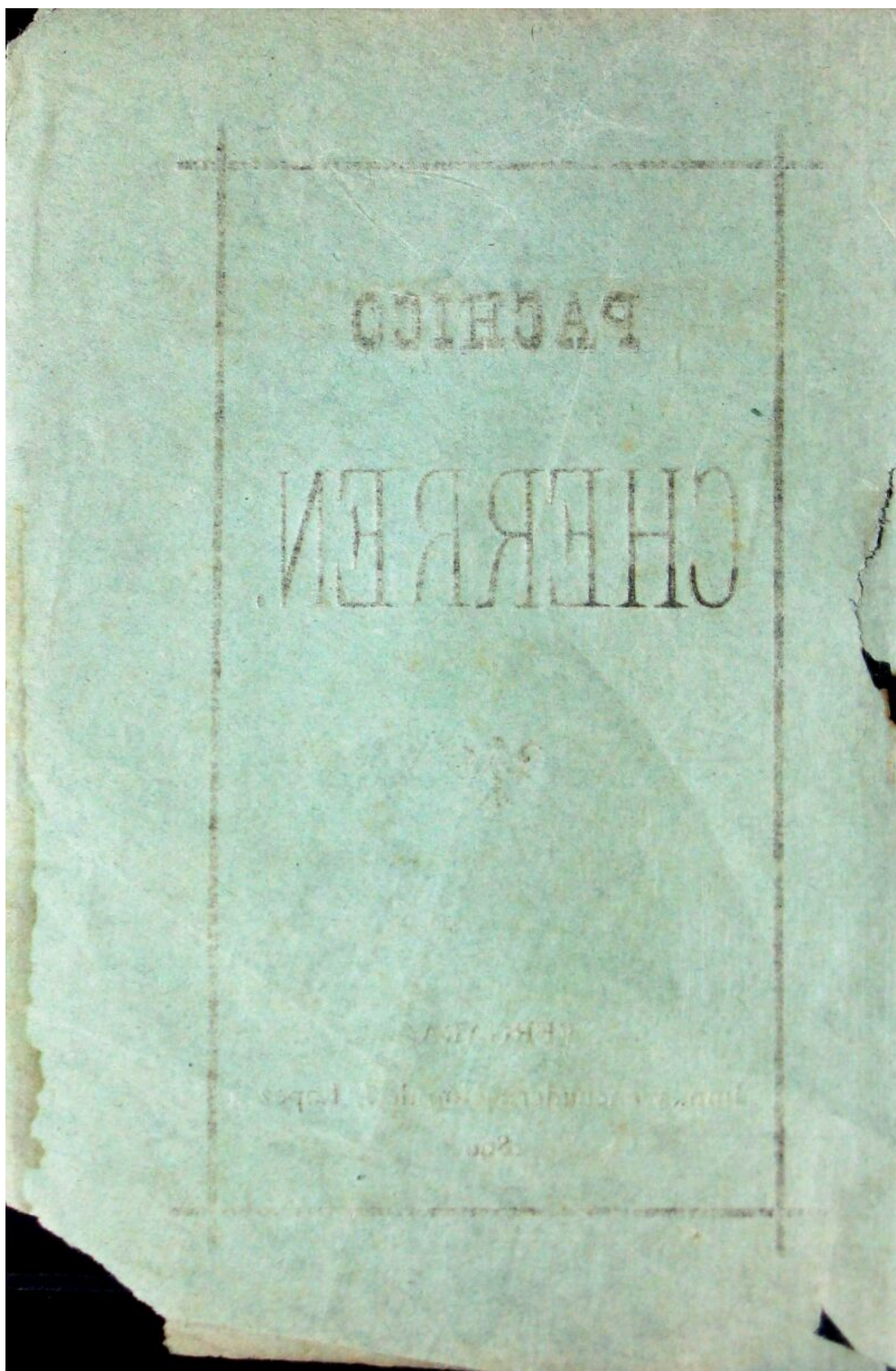
PACHICO CHERREN.

VERGARA:

Imp. y encuadernación de J. Lopez.

1890

M- 39684

K- 43504

Apawlaye -

ATV
21527

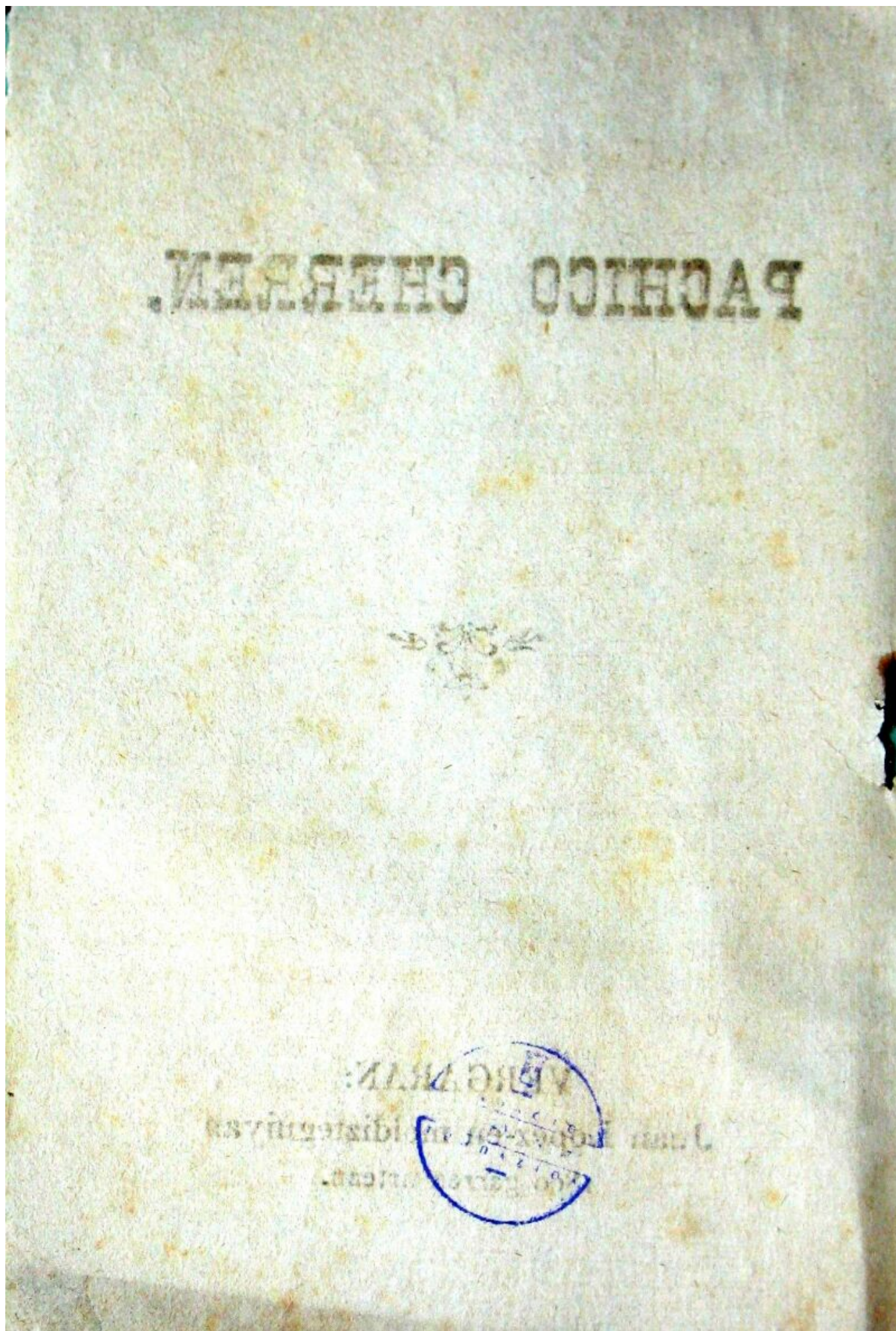
PACHICO CHERREN.

VERGARAN:

Juan Lopez-en moldizteguiyan

1890 garren urtean.

I.

Orain izango dira—Jaungoicoac daqui cem-
bait urte—Anzuela eta Descarga barrena bi-
tarteaz, bideaz ezquerrera, zan ausera bat,
icusi leiquean ederrena.

Pago, aritz, gaztaña, sagar eta queisa ar-
tean, or da emen banacatuac aguiñ ciraden
pachara ederreco eta Aitzgorri gañeco elurra
baño zuriago ciraden echeac.

Anbarrenean erreca chiqui bat—eeñen urac
ziran—udaberrico intzan tantoa baño garbia-
goac eta isotza bera baño otzagoac—an chin-
chica cijoan—bere anaya,—Arrandari men-
ditican datorren errecachoari laztan ematera,
agur, gur, gur, gur esanas, erreca bastarreta-
co sagatz, altz eta arantzei.

Errecacho onen escubico aldetic eta in-
chaur aundi batzuen itzalean; beste lau edo
bost eche inguruan cituala, cegoan eleiza chi-
qui bat, non erregututzen cioten Aita San
Blasi, len aitortu dedan ausocoac.

Ausera onetacoa zan, Eche-alai ceritzon
echea, non guertatu zan ni esatera noan con-
daira.

Icena zuan becela, Eche-alai zan era guzti-
taco eta cituen soro batzuec, bai eche buruan

eta bai eche azpian, lur beltz eta asta putza
ondo eldu baño samutrangoac eta aundiqui ba-
ten baratza becin ongui apainduac.

Itz batean, eciñ escatu cezaquean Eche-alai
ceducan baño egoera oberican. Atari aurreco
queisa, inchaur eta lizarren artetic, neques
bide eguiñic, mun eguiten cion eguzquiac
egun sentian eta etzion alderatzen Azaldeguie-
tan barrena escutatu artean.

Baguilla cegoan bere azquenetan eta zan
illunabar bat.

Eche-alaico gentea ari zan queisa batzuec
biltzen eche aurreco queisa arboletan.

Contu erori Ignacio;—cergatic gueyago ba-
lio dec ic mundu onetaco queisa guztiac baño:
deitzen cion amona batec birigarro bat becela
adarric adar queisa gañean cebillen amasei
urteco mutill gazte bati.

Ez bildurric izan ama, cergatic badaquit
nun eta nola nabillen—erantzun cion gazteac,

Auqueracua intzaque, seme, erriric, erri
cherpolari bicimodua ateratzeco.

Au esanaz ustu cituan altzuan cituan queisac
queissondoan cegoan ocharren batera.

Bai....jachiadi onezquero; ocharren onec
gañezca eguin dic eta Aitac eta Pachicoc ere
bete ditec euren.

Ignacio brinco batean jechi zan queisatic.

Beste mutill gazte bat lau edo bost urte
Ignacio baño zarragua geisten zan orduan al-

dameneco beste queisa arbola batetic; ceñen ondoan cegoan Aitona buru zuri bat.

Bien artean artu zuten aldebanatatican queisaz beteric ceucaten ocharrena eta abiatu ciran Ama eta Ignacio ceuden aldera.

Elcartu ciranean eseri ciran atsedeten lurrean.

Aitonac atera zuan praquetaco boltsicotic bere tosa, atera zuan andi pipa querten mots bat, eta atzascanean astinduez—nola ortzic ez zuan, jarri zuan cintzilica ezpañean.

Beste aimbeste eguin zuan seme zarrenac.

—Pachico, eman eguiac pipada bat,—emen etzioc eta—esan cion Aitonac biatzaquiñ atzamartuaz, baña alferric, tosaren ondoa.

Aita—neroni ere aitu zait, erantzun cion semeac bere pipa bete zuanean.

—Guezurtia,—esan cion Ignacioc icioturic. ¿Atzo bertan ez niean ecarri neronec laurdembat Vergaratic?

—¡Y beti icengoaiz berritsu aundi bat!

—¡Eta i citala paregabecoa!

—Ondo eguiten diat. Erre naiduenac erosi dezala belarra.

—¿Ezaiz lotsatzen esatiaquin bacarric?

—Utziyoc; utziyoc Ignacio—esan zuan Aitac arnasa luce bat eguiñaz eta pipa sartuaz bere tosan—utziyoc. Bacequiyagu cer ichon dezaquegun guztiyac ire anayagandic.

Juane—esan zuan amac—Oriseda eche one—

taco Judas--Orrechec quendu beardigu danori biciya.

--Orrechec.....

Isilldu zaite Fraisca--erantzun cion Juanec

--Pipa artzalle zalea banaiz ere echeco baquian zaliego naiz.

--Aita--baqueric ezbadezu ere pipa bete bellar izango dezu--dio Ignacioc,--ni bici naicen artean; eta esanaz batera brinco bian sartu zan echean.

Jesusgarren batean biurtu zan atzera arturic escuan orri pusca bat socan guisa biurtua.

Tori Aita esan cion--naiz neronec ez erre, ezagutzen det cembat ayenatzen ceran orriric ez dezunean pipa betetzceo, eta argatic, atzo nere añayaren aguinduz juan nintzanean bellarra ecartzera, erosi nuen laurdencho bat zuri ez aldiac betetzeco.

--Bai--esan zuan Pachicoc--nere laurdene-tic artuco uan ori.

--Beguiraic Pachi--Ezeidac odolic berotu.

¿Usteduc danac guerala ire antzecua?

--Bai, esan zuan Fraiscac Pachiri beguiratuaz--Ain citalac dituc ire amesac nola dñran ire eguiñac.

--Bat...bai...utzi utzizayozue gauza orri--esan zuan Juane guizajoac masallac estuturic tira eguiñaz pipari.

Zori oneco paquea iritsi zan Eche-alayra... Illun arratsa zan eta egunaz bero izugarria eguiñ bazuan ere, chit egon guiro ona cegoan.

Aurqui apaldu eta lotara juan bear degu
--esan zuan Juanec.

Bigar goician goiz, eguzquiac berotzen asi
baño lenago, juan bearco dezute Vergarara
queisequin, eta ala oraiñ, goacen echera--Mi-
caelac onezquero guertatuco zuan afariya.

Beguir Juane.. ¿Ez litzaque obe bertan
afaltzea? esan cion emazteac.

Ongui pensatuba da....--erantzun zuten da-
nac--eche barruan labea baño beroago egon-
go da oraiñ.

--¡Micaela.....deadar eguin zuan Fraiscac
Echealdera beguiratuaz.

--¿Cer naidu Ama?--erantzun cion nescacha
batec zucaldeco leyotican.

--Afariya guertu danean ecarrizan onerase.

--Or naiz bereala Ama....

Eta esan becela--or non datorren gure Mi-
caela galbai bat zapi zuri batequiñ estaliya
buruan arturic, eta gaztaña coloreco pichar
anndi bat sagardoz beteta escuan duela.

--Micaela zan emezortzitic oguei urteraco
nescacha bat--San Juan eguneco goiz bat be-
ciñ arguiya eta larrosa bat beciñ ederra.

Itzuli zuan auspez galbaya; apaindu zuan
zapi zuriarequin; eta jarri zuan gañean ontzi
zabal bat bete sardiña, liña lorea baño urdi-
ñagoac eta ingurutua urre zarra baño oriagoco
arto atalaquin.

....Aitaren, Semearen, eta Spiritu San-
tuaren....Errezatu zutenean paternosterra,

bedeincatu zuan mai ura Juanec,...eta betor sardiña, colpe artuari eta laztan picharrari asi ciran jaten paque onean.

--Queisac..baduaz arintzen--esan zuan Juanec,--eta sentitzen det Don José gatican.

--D. Jose.--dio Pachic--Gueyago sentituco dute choriac.

--Aurten ez da onezquero gueyago etorrico; meza esan baño len, goician goiz, zozuac eta esquillasuac iltzera gure sucaldeco leyotic --Deabruan pistiyac--ez dira izutzen chorimalua jarria-gatican.

--Eta Don José aitatu degun ezquero..gaur ¿Nola ez oteda etorri? esan zuen Fraiscac.

--Atzo juan bazan Donostiara...bere illoba Indianoari bidera ateratzera,--esan cion Juanec.--¿Orla badator illoba? ¡Ay cembat pozten naicen! ¿Ecarrieo ote digu zure anayan berri-ric Juane....

--Jaungoicoac nai izandedilla.

--Arritzeco gauza da guero, aimbeste demboran ez jaquitea ez illdan, ez bici dan--Bildur naiz illo zala, bestela onezquero letra puntambat eguingo zuan.

--Neronec ere alace ustedet Juane.

--Bost ajola digu ori ala izanda ere, esan zuan Pachicoc.

--¡Ave Maria purisima! diyo Fraiscac;

--¡Ay cer biotz gogorraren jabe aicen seme!

--¿Cer ardura digu guri ura deabruac eraman dezala secula ardibat eman ezbadigu?

—9—

--Nic nai dedana eta danoc deseo bearde-
guna da, bici dedilla--esan zuan Juanec--naiz
Ipiñ-arrita bete urren jabe izan eta ez deigula
errechin batentzat ere eman.

--Baña....¿Americatic dator Don Josen illo-
ba? Galdetu zuen Micaelac.

--Ez cequiñat nic ori, erantzun cion amac,
baña nola ta nai ere urrutitic beñepenean, eta
esaten, dutenez oso aberats.

--¡Isso...!! esan zuan Ignacioc, lepoa luza-
tuta. ¿Ez otedira erac an Descargan barrena
datocenac?

II.

Arrazoya zuan Ignacioc; gastañaria ciar ci-
joan galtsadan, azaldu ciran Apaiz Jauna eta
bere illoba Angel, mando banan gañean, on-
doren cituztela beste iru mando Indianoaren
maletaz zamatuac.

D. Jose zan San Blaseco apaiz Jauna. Ci-
tuan irurogueirembat urte, osasun colorea eta
gueyegui ez arren cer arin mardua; bere itz-
etan eta bere arpeguian ezagun zan biotzaren
edertasuna; beti ichiya gorrotoarentzat, pol-
tsa zabalic ceucan becela auzoen ez bearretara-
co; itz batean zan esan oidan becela,ogui pus-

ca baño obea, eta au cera guztia, maitatzen zuan aita becela.

Indianoa zan ogueita bost urteco galai gazte bat.

Eche-alaico guraso eta umeac jaiqui ciran ayei ongui etorri ona ematera: bacarric Pachi guelditu zan ocharren ondoan, sardiñac egon ciran ontzia arta pusca batequin inguru guztian igosten; eta esanaz bere artean cer ceucat nic cer icusi indianoarequin eta ez bere osabareqnin... Oyec emango dutenagatican.

Ez alcituan D. Joséc Echealaitarrac icusi, guelditu zuan mandoa.--Beste aimbeste eguin zuan Indianoac.

--¡Caisso Juane! ¡Ola Francisca esan zuten osaba illobac.

--Arratsaldeon duela D. José lagunaquin, erantzun zuten danac.

--¿Posible ote da--esan zuan Franciscac--Zaldun au dala.....

--Angel--erantzun cion irribarre eguiñaz Indianoac, ni naiz mutill gaizto ura oraiñ amar urte asarratu eraguiten nizuna beti arrica eche aurreco inchaurrari nere osaban ondorean Eche-alaira etorten nintzanean.

--¡Bedeincatua izan dedilla gure Jaungoicoa!! Norc esan lezaquean berorizan beciñ.....

--Cer berori eta cer perrechicu ustel: Orise bear guenduque; sapaburua aña ez nintzanean ezagutu ninduenac berori eta jaunna esatea.

--¡Infarnuco Chomin!! Micaelac ere ez du ecer galdu:--Au bai dagoala nescacha.

--Micaelac jachi cituan beguiac lepoco pañoloan punta atzamartuaz, eta aren larrosa coloreco masalla ederrac biurtu ciran crabeliña colorecoac.

--¡Cembat aci dan Ignacio!! ¿Eta Pachi nundican dabill?

--Queisa ondoan guelditu da.

Arec, ezdago cer esanic, lengo lepotican euquico du orañ ere burua. ¡Amaica! bidar ernegatu eraguin ciran chiquitan.

--Eta beori, ¿Nola ibilli da mundu oyetan?

--Zorioneco beroi, ez nuque nai berriz aitzeric Juane.

--Baña ecin utzi esan gabe.

¡Ba! bearco utzi nerequin aisquide nai badezu.....

--Ni ibilli naiz--ondo eta gaizqui, guztira; baña Jaungoicoari esquerrac osasuna badet eta asco asco ez arren, ondasun pisca baten jabe ere eguiñ naiz; nere ustez naicoa, ogui pusca bat janaz baztar onetan pocic bici iza-teco. Asco nai diot esquiña oni, eta gueyago nere osabari, ceñi zor diotan naicen guztia.

--Nere artean esan nuan,..nuan.. nere ollo lurrera, onezquero osaba zartua egongoda, eta nai det bere ondoan bici bera zaitutzeco eta biurtu, iñola albadet, neri eguin dirac mesedeac:...eta esan da eguin,-emen nun irichi naicen cerutic eroritaco cho onetara;--baña...

oraiñ gogoratzen naicenaz--zuec...inguru guztico aberatsenac izan bear dezute....

--Jaungoicori esquerrac ezaigu falta artoa eta esnea.

--¿Cer esaten dezu Juane? ¿Eta anayan ondasunac?

--¿Cer ondazun Don Angel?

--Berriz ere--D. eta calabaza erria--Jau-nac ceruan euqui dedilla--zure anayanac.

¡¡Ay gure Jaungoicoa!!...¡¡Orla iltzan!!!
--esan zuten Juanec eta Fraiscac escuac gurutzatuaz.--Seguru eciñ esan nezaque, esan zuan indianoac cerbait damuturic,--baña..oso gaizqui cegoan.

¡¡Ay!! Ez beza ucatu..illa izango da.

--Bai ba zorigaiztoan....urte bi izango dira ura il zala, esan zuan indianoac:

--Baña..¿Nola izan lezaque zuec ez jaquitea?
¿Eta arec zuentzat utzi cituan isugarrizco ondasunac?

--Gorde ditezela orain dauzcatenac, erantzun zuten Juanec eta Fraiscac.

--¡Juane!....¡Fraisca!....esan cien apaizac, escuaquin sorbaldan juaz...Negarra ez da aiñ micatza ondasunequin danean.

Bigar itz eguingo degu gauza orren gañean, cergatic gaur ezaudete orretaraco.

--Gaba irichi zan izarrac aguertuaz...Indianoa eta bere osaba alde batera eta Eche-alai-coacbestera--alcarri gabon esanaz abiatu ciran bacoitza bere echera.

—13—

—¡Ill da!...¡ill da! —esan cioten Pachiri aitac eta amac echera eldu ciranean.

—Eta..¿Diru asco utzi du? Eta..¿Guretzatutzi ditu?—galdetu zuan Pachic beguiac, ris, bris eguiten ciotela.

—¡Pachico!—esan cion aitac asarraturic.

—Oso biotz charra dezu eta lotsatzen naiz, zuri semearen icena eman bearrac.

—Andic laster sartu ciran bacoitza bere aposentuan.

—Queisac astu ciran....an jancituzten goicean olloac eta cerriac—....Astu zan goicean Vergarara joatea.

Eche-alaico danac, osabaren eriotza ceucaten gogoan; Pachic, cerbait izango zuan esperanza-requin;—gañeracoac negar eguiteco.

Biaramon egun sentiyan cijoan Don José Echealai aldera.

Beste batzuetan eraman oizuan becela, ez ceraman orduan bere escopeta eta laguntzen cion bere illoba Angelec.

Eldu ciradenean Eche-alaira, arquitu cituen Juane eta gañeracoac, aurreco arratsian utzi cituen baño cerbait sosegu gueyagorequin.

Ya..ba Juane,—asi zan esaten indianoa,—emen..argui itz eguin bear degu.

—Nola difuntuac utzi ciñuen bere ondasunen jabe; conveni da, eta bear dituzu ceureganatu, —besteric ez bada ere limosna eguiteco.

—Arrazoya du, Don Angel,...ala gustatzen zait guizonac.

—Orañ esango dizuet cer guertatzen dan gauza onetan.

—14—

—Zure anaya zan bost egun milla errialen jabe ¡¡Bost egun milla errial!!—esan zuan Pachic —¡¡¡Eta secula champon bat bacarra ez ciguen bialdu!!!—Zure anaya zan, oso diru maitea...Baña....Utzi ditzagun paquean ildacoac, eta eguin dayogun guerra zuen ondasunac jaten biciric daudenari.

—Zure anayaren azqueneco encargua artu zutenac zabaldu dute American, eguin dutela difuntuan borondatea; Jaungoicoac aguintzen duan becela; eta an, inore ez du sinisten guezurretan dabilztanac.

Onela ba bear diozute esribitu aimbat lasterren escatutzen arrazoi dan becela, zuen gauzac eta euren buruac gorrac eguiten badituzte, billatuco degu arremedyua gorraicea sendatzeco.

—Orgui da Don Angel,—esan zuan Juanec, —Guc eguingo degu beorrec esaten duan guztia.

Nola Eche-alain ez cegoan cerequin carta eguin, apaizac bialdu zuan Pachi esanaz..esan eguioc gure Josepari emateco papera, tinta, lumina eta oblia batzuec.

Pachi guztiz naguia zan, baña nola ceguan ezcurran zurru murrua, berantzan ere cerbait izango zan amesean, lau brincoan eldu zan Don Josen echera.

Andra Josepa zan emacume bat, ez zarra eta ez gaztea, guztiz ona eta chit escu zabala.

Pachic billatu zuan andra Josepa secula baño umore obean, eta contuac esateco gogo andiaquin.

—Andra Josepa,—esan cion Pachic,—eman bear dit aimbat lasterren escatutaco oyec.

—Jesús guizon....Ez ari aín burduntzia izan,

—15—

ichonzac pusca bat, ez ceramac urjolac garirican.

—Baña ¿Ez daqui nequez juaten banaiz asarre eguingo diatena apaizac eta Don Angelec?

—¡Cer eguin biar ditek asarre, aingueruac baño obeago diran cristaubac!

Oguei urte badituc Don Josequin nagoala, eta oraindican ecioat icusi arpegui illunican. ¿Eta Angel? ¡Apota! ¡lurrac ez dic bere gañean ume obcagoric! ¡Icusi dec cer mutill ederra etorri dan?—Eta esan beza andra Josepa—¿Aberatza etorri alda?—¡¡Izugarri!! Baequi arc ecarri ditua nac...ator beran aposentura, eta an icusico duc cer dan gauza ona.

Pachi eta andra Josepa sartu ciran cuchatillaz eta narruzco maletas beteric cegoan aposentu baten.

Andra Josepac eregui cituan ayetaco iru edo lau eta eracutsi ciozcan Pachiri ayen barruan ceuden urrezco eta cillarrezco gauza ederrac.

Begujac igues eguin nai cioten. Pachiri ayec icusi cituanian...andra Josepa ecin cabitu zan bere larruan Pachi ala icusita.

Au..—esan cion Pachiri, biatzaquin señalatuaz iltze oriz josita cegoan cuchatilla bat,—au..cioc ichita zazpi guiltzarequin;—artu zac escuetan, —esan cion—begui bat quiñatuaz.

Pachic egotzi cion escua eta osta osta jaso zuan lurretic ontzabeten bat. Atzera uzteracoan aitu zan chin..chin ots bat Pachicori zarrada eraguin ciona. Andra Josepac—algara eguiñaz esan cion.

—¿Cer uste uan guisajorrec—¿arta lastoz be-tea cegoala?

Pachic ez zuan aditzen andra Josepac esaten

cionic. Ez cegoan bere artean, izardi larria ateratzen citzayon eta milla gogoracio char jayotzen ciran aren buruan.

¿Cer deizquioc orri Pachi?

—Duros betia egon goda ¿eh? ¡Ah..caicu aundia! duros ez, baicic lau cantoico ontzaco zarrez ceoc ori betea.

Au aditu zuanian Pachic, galdu zuan bere burua eta choco danetara beguiratuaz eman zuan pauso bat ucabillac estuturic andra Josepa ceguan aldera.....

—¡Pachi! ¡Pachi! ots eguin zuten sasoi onetan escalleratatic.

Pachic, birau izugarri bat boteaz, jo zuan osticuz lurra eta andra Joseparen ondoren joan zan escallera burura.

—An cegoan Ignacio....

—Egun on daucala andra Josepa—esan cion.

—Abill azcar mutill, esan cion Pachiri.

Ordubete onetan an ceudec ire zai apaiza eta Don Angel.

—¿Ez aldaquic oraindican meza esateco da-goala Don José?

—Ichon dezala...Oraindic ezta berandu,—esan zuan Josepac,—Jesús batean jarrico dizutet gosari goso bat.

—Esquerrac milla andra Josepa,—esan zuan Ignacioc.

—Cer esquer eta cer adar....Nic esaten det gaur ez ceratela juango Eche-alaira lucaica mutur bana jan eta chacolin zurrut bana eran gabe.

Alcarrequin busti bear degu gure indianoaren etorrera.

—17—

—Beste egun baten etorrico guera,—andra Josepa, esan zuan Ignacioc.

Igandean meza ondoan artuco degu berorren gonbita.

Ondo da ba, nere semeac,... ez dizuet lantegui charric ez dizuet eraguin nai, eta badaquizute nere borondatea zuentzat; baña nai nuque Ignacioc ere icusi ditzan Pachic icusi dituan gauza ederrac.

—Ez andria, ez oraiñ ez degu astiric orretaraco...beste batean izango da, esan zuan Ignacioc; eta au esanaz, artu cituan mayan gañean guertu ceudenac eta anai biac artu zuten echera bidea.

III.

Oraiñ icusico dezute nola izan leiquean egarriac egon eta uric ez gogoratzea.

—Udaberrico arratsalde eder bat zan.

Don José eta bere illoba Indianoa, bacoitzac bere escopeta anca artean arturic, ceuden mugabaten gañean eserita, aurreco eguian..ji..eta jau zauncaz cebilltzan erbi zacur eder biri beguira.

—Osaba,—dio Angelec,—Uste det pintoc eta Leonec lorratza galdu dutela.¿Obe ez guenduque echera joatea?— cergatic illuntzera dua eta bero. ri ez da gausaco gabaz bide chior abetan ibilteco.

—Arrazoya dec Angel; arratsaldean asco ibilli ez baguera ere, oso necatua arquitzen nauc;

Abarca zar batec aña ez diat balio, Angel, eta onesquero, obe izango diat nic neguan suan ondoan eta udan itzalean, paque, paquean egotea.

Osaba illobac jarri cituzten escopetac bizcarrerean eta fiüt fiüt zacurrei chistu eguinaz, jechi ciran mendiyac bera.

Angel cijoan aurrena, eta echera bidea utziric artu zuan Eche-alaira cijoan bidea chiorra.

—Nora goaz; ¿Eche-alaira?—esan cion Don Josec...

—Bai, osaba; Anche atsedengo degu pisca bat, eta nic eran det trago bat ur—egarriac itotzen nauca eta.....

—Osabac, irribarre eguiñaz—esan cion, Ta.. ta..ta..¡Angel! Aimbeste bastar icusiya isanic, ez daucac abilidaderic ire desioa escutatzeco.

—¿Cergatic, esan du ori osaba?—esan zuan Angelec—ampolayaren colorea artuaz.

—Cergatic ez diat nic uste Eche-alain atzeguin lezaqueala, pago zar onen itzalean baño obequi; eta ur gosoagoric eran ere, or, altz tartean dagoan iturrian baño.

—Baña, emen.....

Esan zac, emen ez dagoala Micaelatic, picharra escura emateco.

—¡Osaba!.. Esan zac eguia Angel... aitortu zac, Micaela icusteco pozac eramanten auela egunero Eche-alaira. ¿Cergaitz cioc gauza orretan, izanic bera nescacha on bat, eta ire asmoac sucenac?

—Eguia da osaba, o'ingoan igarri dio.

—Guc buruba zurituta degunac urrutitican usaia artzen diagu.

—Bai ba osaba, maite det Juanen alaba, eta

uste dut berac erc ez daucala igüiric neretzat, eta barcatu beit osaba orain artean isillic iduquitzea gausa au.

—Ez duc isillic iduqui ez, Angel, cergatic ecia escutatu dic ire arpeguia biotzac sentitzen duna.

—Baña ¿Cer eguiten duc ire intencioac eracutsi gabe Juaneri Fraiscari eta aurrena Micaelari berari?

—Ain dirade sucenac eta leailac ece, beldur naiz, osaba, arrazoirican aditu naico ez dutela, beste asco eta ascoc pocic adituco lituquian arraizoiarengatican bera gaitic...Ni naiz aberatsa, eta erac ez.

—Orrec ez dic arrazoyaren icenic mereci ¿Noisdic duc pecatu aberatsa izatea, aberaztasuna ecarri bada, ic ecarri dean becela, ere izardiarequin irabaciya?

—Ez, osaba. baña...dembora guchi barru...erac izan litezque ni becin edo ni baño aberatsagoac, eta orduan....

—Orduan esango ditek. (erac ez cergatic ez duten biotz eta pensamentu charric) baña bai beste mingaiñ lucen batzuec diruagaitican ezcontzen aicela.

—Arrazoia du osaba, ez citzaidan orrelaco gausarican bururatzen.

Onetan eldu ciran osaba illobac Eche-alaira.

Juane, bere emastea eta semeae ari ciran, echeburuco soroan, arta jorran.

—¿Cer berri da Juane?—esan zuan Don Josec.

—Ez dago gausa berrirican Jauna.

—Goician izan da Ignacio Vergaran eta Americaco correoa etorriagatican, ez zan guretzat

cartaric...gure esperantzac eta gaberdico zacurran amesac berdin...

—Cer ames eta cer...esan zuan Angelec,..beti ur epelean ibilli gabe, oingoan gogor asi bear degu.—¿Eta cer nai du ba eguitea?..Duacela Jaungoicoarequin, gorde ditzela bostegun milla errialac eta gaztatu ditzatela osasunarequin..gu; bicico alguera guere pobrezan...

—Arrazoya du aitac, esan zuten Micaelac eta Ignacioc.

—Orise esaten dut neronec ere, gueitu zuan Fraiscac....

—¡Mocorda zar bat!—esan zuan Pachic,—escuan zuan achurrarequin, bost edo sei artalandara zatituaz.

—¡Tripa erre!—esan cion amac.—I becela izango gaituc,..dirua beste Jaungoicorican eza gututzen ez decan ori! ¡Orrechec galdu bear au i! ¡Orreche gatican ustelduco aiz i carcelan batean....

—Bai Fraisca, bai asco da—esan zuan apaizac —oinguan parte arrazoia dauca. Neri beguitantzen zait, alferra izango dala, berriro escribitzea cergatic ezagun da testamentarioac fedegaiztoan dabiltzana, eta nic uste dut onena izango litzaqueala ceutaco bat, sartu onciyan eta—gari berriac arte esanaz—bertara joatia....

—Juane ez dago orretaraco edadean..Pachic, ez du escolarican...

—Berac ditu culpac jauna—esan zuan Fraiscac—amaica aleguñ eguin zayo bere demboran, baño guelditu zan, goico abe zar ori baño escola gueyago bague. ¡Ez du arreban antz aundirican! gaisoac, ez du izan Ignacio beste maisurican.

Lau egun ez dirade escribitzen asi zala eta egui ten ditu esola batzuec ederragoac.. ¡Erai beguira choratu eguin lezaque!

—¡Bail!—esan zuan Pachic—ori, zayatzen da icasten..Don Angelen aurrean lotzatzen dalaco, escribitzen ez daquila esaten.

..Micaela jarri zan chingarra baño gorriago.

—Ondo eguiten dic—esan zuan amac—ez, i becela izango duc achur querten ori...

—Paquea, Fraisca; ¡paquea!—esan zuan Don Josec;—esanac, esan, eta goacen beste articulo batera..Ignacio..izango uque animorican liña potzu aundi aretan sartzeco?

—Apaiz jauna—Nere aitac eta nere amac aguintzen badirade ni joango naiz, munduan azqueneraño.

¡Ay Don José!—esan zuan Fraiscac—¡Nere zabeleco seme maitea, ichasora bealdu!

—Arraizoiá dauca Fraiscac—esan zuan Juanec—guizona, idiya dabillen lecuan.

—Ez zazute umequeriaric esan—dio Angelec—Ichasoa becelase etorri lezaque, usteric guchien degunean, lurrean ere eriotzaco ordua. Inor, ez da itotzen Jaungoicoac nai ez duanian, eta arec nai duanian, ito lezaque catillu bat uretan ere...

—Egui aundia Don Angel—esan zuan Ignacio.

Ia, ba aita, baldin beorrec eta amac nai badute, joango naiz salto bian Americara eta beriala naiz biurtu nere bostegun milla eta ondarrac arturic poltzan, cergatic, negar garria da, emen pobreac egonic, gure champonequin farra eguin decen prestuez aiec.

—22—

—Arrazoia duc—esan zuan aitac—¿Cer deiz-
quiozu zuc Fraisca?

—¿Nic cer esatea nai dezute?

—Zuec eguiten dezutena icusi, eta.... Ama
Virgiña Carmengoac gorde dezala, nere biotzeco
semea.

—Au icusia dago--esan zuan Don Josec--Eguin
ditzagun gañera bear diraden prestamenac eta
joan dedilla Ignacio aimbat laisterren.

Andican zortzi egunera zartu zan Ignacio,
Donostiatican ateratzen zan onci batean; ango
esagun batzuentzat, Angelec eman ciozcan carta
batzuec eta Don Josec nai ta nai ez, poltzan ja
rri ciozcan urre zar batzuec berequin cituala.

IV.

Ignacio indietara joan zanetican bost edo ser
illabetera, Eche-alaicoac ari cirangoiz batean,
gosaltzen, galdara ori bat esnes betea aurrean
zutela....

Nai gabe aundiac igaro bear izan cituzten eche
aretan..Micaelac galdu cituan bere colore ede-
rrac; Fraisca eta Juane ceuden oso narrastuac
eta danac ezagun zuten eren arpeguietan, bio-
tzac negarrez ceuscatela.

—Micaela..esan zuan amac—¿Cergatican ez
dun jaten?

—Jaten ari ez naiz ba ama...

¡Bai..eta oraindic ez dun macaduric aoan sartu!

—Ecin nezaque, nai ta ere, ama.

—Jateco gogorican ez badun. contu eguin zan botica dala, eta ortzac estutuaz..barrura..cergatic jaten ez duana, badaquin..ill eguiten dun.. ¿Bana..cerc quendutzen din gogo?

Alferric da ori galdetutzea—esan zuan aitac. Angel, gaisoric dago, eta onec ere alase nai du.

..Eta jarrico da, eta ilco da,—esan zuan amac. Gosaldu zan, Micaela, beguira ceñen gosoa dagoan esnea. ¿Nai dun arrautza bat auspean epeltzea?

Baña ez izan gogorican ama.

¡Alaba! iduqui ezan confianza Jaungoicoagan Angel sendatuco dun aurqui, eta joango ditun debru echera naigabeac.

¡Ay nere ama maitea! Baldin, Angel iltzen bada, ilco naiz ni ere.

¡Ill! ¡ill! Ez ezan esan choraqueriaric nesca... Barberuac esan din oquerrena igaro zala ¡cerba! ¿Ari bacarric guertatu al zayon eizean dabilleta, tiroac erten eta eritzea? Amaicacho baditun ala-coac, sendatu eta ecer izan ez balute becela guelditzen diradenac...Eguia dun, lenbici sinistu guenduala gausa oquerragorembat baña orain Jaungoicoari esquerrac ez cegon cergatic beldur izan.

¡Au gueyegui da! —esan zuan Pachic—lurrera botas escuan ceducan collara—¡Beti indianoa gora eta indianoa bera! Berregun milla deabruc eramán bazuten ere ez zan ecer galduco.

¡Pachi!—esan cion aitac—Ez ezac Angelen icenic aotican atera bedeincatutzeco ez bada.

¡Bedincatutzeco!..Ematen digunagatican....

—Ematen ciguc, guc mereci degun eta bear degun baño gueyago.

—Ba nic esaten dut, sequen aundi bat dala....

¡Pachi! deadar eguin zuten aitac eta amac —maitican jaiquias ¡Echea bete urre iduqi eta ala ere, utzi lana eguin dezagula astoac baguiña becela!

¡Damugarria da, tiroac sayatzetan jo zuan becela ez jotea garuñetan.

¡Isilic egon ari isillic, lotzagarri eta pisti gais-to ori!

¡Ez naiz isillic egongo!

—¡Ic, galdu bear gaituc! ¡ic, bicia quendu bear diguc! Ire anai guisajoa joan zan ezquero, ez diguc utzi, egun bat bacarra, paquean igarotzen. ¡Ay! nere biotzeco Ignacio maitea! ¡Ay! Ura echian egon balitz, beste gausaric isango uen.

Eta ama gaisoac eman cion negarrari, Micaela ere ala cegoan eta aitac itzic esateco almenicangabe, macurtu zuan burua eta erori citzaizcon beguietatican paparrera ur aleac baño negar malco aundiago bi.....

¡¡¡Madaricatua izan dedilla betico, gurasoen beguietatic negarra ateratzen duan umea!!!...

Naigabez beteric guelditu ciran jan baño negar eguiteco gogo gueyagorequin.

¡Juane! ¡Juanel! deitzen zuan guizon batec eche aurreco larrañetican.

Juane..alcandoran escu muturras beguiac igortzias atera zan leiora.

¿Caiso Simon! ¿Cer dacartzu onera?

—Berri onac Juane..Atzo, Vergaran izan nin-

tzan eta corriuan eman ciden Americaco carta bat zuretzat—esan zuan Simonec—chapeletican carta aterias. Nola bart berandu etorri nintza ez nuan aterican jo nai izan.

Au aditu zutenean danac arrapastaca joan ciran larreñera eta Juanec artu zuanian Simonec escuetan ceducan carta, pocezco garrasi bat eguin zuan esagutzean bere semearena zala. Fraiscac quendu cion escuetatican eta asi zan cartari laztanca paper gustiya negarras bustiyaz.

—Beste aimbeste eguin zuan Micaelac, amac utzi cionian.

Bacarric Pachi cegoan sorbaldac jasoaz ecer ez balitza becela....

—Baña...¿Certaco dirade aspamentu oiec ez badaquigu oraindican, Ignacioc artu dituan edo ez diruac?...Bai..Pachic, aitac esan zuan becela biotz gogorra ceucan. Ez citzaion ajolaric jaquitea bere anaia bici zala. Bere guraso cta arreba-
ren biotzac betetzen cituzten posa sinisteco jaquin bear zuan bere anaia aberatza ote cegoan. Baldin ala ez izanic ¿Cer ardura citzaion Pachiri, biciric edo illic egon cedilla bere anaia?

Juanec, bereganatu zuan azquenean carta, eta iriquias beldurres asi zan onela iracortzen...

Nere aita, ama, eta anai arreba maiteac; zuen gandican alderatu nintzan ezquero, naigabea eta tristura izan dut lagun ordu guztietan. Ni, Americara joateco, Donostian sartu nintzan onciac, izan cituan bidean, milla eta milla, estrapuzu, baña ala gustias ere urreratu guiñan sorioneco indietaraco lurrera. Danon ustea zan seguru guiñala baña gure Jaungoicoac eracutsi nai ciscun oraindican, estutazun gogorragoac... Beingo,

beingo batean atera zan aice motizu garri bat, aguertu ciraden olatu batzuec mendiyac becela-coac, illundu zan cerua eta turmoi orruas bat batera asi ciran orruntz, onuntz galda, galdan dagoan burnia baño gorriagoco onastuac.

Gure oncia, tantai luceac aiceac eramanic eta chimistac zatituric cebillen ur gañean, gastaña orbela ibiltzen dan guisa uda azqueneco aicearequin, noiz baño noiz gueldituco olaturen baten azpian gueiago es aguertutzeco. Alaco batean, tarra, tar, tar, tar, eguiñaz banatu zan onci zarra, eta nerequin cijoasen lagunic gueienac iscutatu ciraden ichasoaren barrenera gueiago ez asaldutzeco. Nic orduan agur eguiñaz mundu oni, artu nuan escuetan, echetic atera nintzan vesperan nere ama gaisoac lepotican cincilica jarri ciraden ama virginari carmengoaren escapularioa, eta biotz gustitican muñ eguiñas, escatu nion gorde cezala conveni bazan, nere bicia ez neregatican baicic nere guraso maiteac izango zuten naigabe samia gatican, eta salto eguiñaz ichasora, eldu nion ur gañean cebillen zur zar beteri.

Zur onen laguntasunas; piscaca, piscaca nijoan guerturatzen ichas bastarrera, baña nere indarrac aitu ciraden eta ichasoa zan gueroago eta asarreago, Credo bat esan nuan eta banijoan beguiac betico ichitzera, icusi nituanian neregandican ez urrutira iruguison erdi larrugorrian chalupa chiqui batean, euren bicia galtzeco zorian neregana cetocela; cerura beguiac jasoas eguin nuan azqueneco aleguiña eta osta, osta, eldu nintzan chaluparen sayatzera. Artu ninduen besoetan, cristau on aiec eta andican laster jarri nuen nere oña, aspaldi icusi ez nuan lur legorrian... Baña ¡cein erruquigarria!.. Nere

besoac ceudenete nic, eta nere escuac danac odolduac; zutiric egoteco gauza ez ninzala... Secula, bear becela, maitatuco ez ditudan guizon ayec, eguin zuten augalla bat, etzan ninduen bertan eta basoric, baso eldu guiñan erri chiqui batera, nun euren ume bat banintza becela, eta ama batec becin naitasun bigunarequin sendatu eta zaitu ninduen. ¡Jaungoicoac, sartu ditzala ceruan erdi erdian, aín biotz ederreco guizonac!!

Piscabat indartu nintzanean, biotzaren erditic ezquerrac emanaz nere onguilleari, joan nintzan nere osaba bici izan zan errira.

Icusi nituan osaba dichosoan testamentarioac eta.....Bana..ez dut nai zuen biotzic sauritu, guison gaizto ayec neri esan eta eguin cisquidaten gauzac esanaz.

—Esan ciden, gueznrretan nebillen bat nintzala eta burla eta farra eguinaz bultzaca bota ninduen echetican..

Baña guisonen artean billatzen ez badegu justiciari gure Jaungoicoac beguiratuco du guregaitican. Ala ba, esperanzarican ez galdu, eta bien bitartean poztu zaiteste besteric ezean jaquiteaquin bici naicela gustion oneraco bear eguiteco.

Icusi ditut Angelen adisquide batzuec ere, eta euren artean euscaldun bat, ceñec nai didan anai batec becela.

Danac esan dire lagunduco diratela aleguiñ gustian.

Dembora ascocho bearco dut gausa abec garbitzen cergatic testamentarioac gagortuac daude guri ostutaco armaquin, eta diruac emen, or becela, ate asco iriquitzen ditu...

Uste dut oraingo, esconduac egongo dirala Angel eta Micaela, eta ez dago cer esanic bicico diradela, aingueruac becela, Don José eta andra Joseparen compañian, egunero gogoratzen naiz gustioquin... Escumuñac Simon ustarguiñari, Eche berrico Mariyari eta nerequin oroitzen dan gustiari, eta amac segui dezala erregutzen oi duan becela Ama Virgiña Piedadecoari, ni gorde nazan orain arte becela.

¡Ay nere sabeleco pusca!!—esan zuan Fraiscac—escuac gurutzatuaz!! ¡Cembat estutazun, eta cer guertutican icusi duan eriotza nere seme maiteac!! Baña Ama Santisimac gorde du.

...Balio izan dionagatican... esan zuan Pachic.....

¡Pachi!—esan cion Aitac, secula baño aserrea—go—¡Oiec ez dirade zure gurasoetatican artu dituzun lecioac.....

¡Gu erruquiñac! esan zuan Fraiscac—negar eguiñaz ¡Ume onechec quendu bear digu biciya eta bialdu bear du bere burua calabozon batera!

...Nola Angel cegoan jaiquitzen ez zala eritu zan ezquero sarri bialtzen zuten Pachi aitac eta amac aren berri jaquitera.

Pachi zan gueroago eta zacarragoa eta aimbeste naigabe ematen cituan echean egunero bere gurasoarice, asi ciran osasuna galtzen beldur izateco moduan.

¡Beste gausaric zan Pachi, apaizaren echean! izutuac ceuden aren arguitasunarequin eta izquíeta legunarequin; eta andra Josepa eroturic Pachi ala icusita, guertatu oi cion maquinabat mocadu goso eta eracusten cioscan, nun eta nola ceuden echeco gausa guztiac.

V.

San Miguel egun batean, eguzquiac irimo gañetican igues eguiten duan sazoiean, quee beltz mordo batec irteten zuan, corosotican Anzuelara datorren bidez gañean cegoan pagari batetican, non señale zan chendorren bat cegoala egosten.. Eta ala zan izan ere.

Icasguin bat cendorrari bete garriya sartzen, eta beste iru edo lau aren lagunac, ari ciran pagari barrenean subill guertatzen beste bat zutu-tzeco.

Cendorraren garaico aldean icusten zan echabola bat, iru pago adarrequin eguiña eta garos azpitic eta zoies gañetic eztaia.

Icasguin aietaco bat joan zan echabolara, cirri bat eguin cion echabolaco ate muturrian cegoan zuari eta non cegoan gal, gal, gal, egosten, topincada bat baba, jarri zuan talo burnia berotzen eta botaric gambela batera ura, gatzeta eta arto iriña asi zan zaplaca oreaga guertatzen taloac iguiteco.

Abec erre cituanian, jarri cituan escuac trompetan guisa eta eun u. u. eguin zuan deadar luce bat... Bai..eranzun cioten lagunac eta utziric aizcorac pago guerrietan zartuta abiatu ciraden echabola aldera, batec guerricoa lotu, besteac sintz eguiñas.....

Jan citusten baba eta taloac, erre zuten pipa-
da bana, baña ala ere iñor ez zan muguitzen...
Illundu zuan izarrac aguertuas eta ari ciran icas-
guiñan chuchu, muchu alcarri belarrira itz egui-
ñas; esagun zuten sosegus ez ceudela....

Guizon bat asaldu zan bideac ciar eta asi zan
pagaria gora echabola aldera..ura icusi zutenean
jaiqui ciraden icasguiñac....

Guacen, esan zuan guizon arec, ez dezagun
demborarican galdu, cergaitic nic goiz joan nai
niquec echera iñorc gauza charric sospecha ez
dezan....

Guacen ba—eranzun zuten—icasguiñac.

—¿Ecer badaramazute?—esan zuan guizonac.

—Ez da ecerchore....

—Or compon, Mari Anton...

—Nic ceramasquiat bi pistoleta eta cañabeta....

—Gu goaz lapurretara eta ez eriotzaric egui-
tera—esan cioten icasguiñac....

—Bacoitzac ondo datorquiona eguin dezala
—esan zuan pistoleta dunac.

—Baña.. ez dezagun demborarican galdu..
Bidean esango dizuet cer eguin bear degun...

Beltzitu citusten arpeguiac iduri bustiarequin
eta joan ciraden pagaria bera..

¿Cergatican ez dator Michel?—esan zuan ar-
matuta cijoanac.

—Chendorra bete garri esque dago eta bear
da bat emateco—erantzun zuten icasguiñac—
Gañera, aren lanac ez du guchiago balioco, guc
eguiten degunac baño.

—¿Nola izan lezaque ori?

—Cantuan eguiñas....

¿Certaraco?

—31—

—Oñatitican datocenac aditu dezaten. eta bigar edo etzi oquerrican balitz, esan dezaten San Miguel arratzean icasguñac, pagarian ceudela...

¡Mutill azcarrac cerate!

Bai..eta eguin dezagun aberatzac izateco bidea.

Andican ordu erdi batera cetocen coroson barrera bi guison, elatzean cincilica dagoan abarribaña igarragoac eta ucalon dotatican ere berriqueta cerioela. Cetosten bacoitzac bere cana bizcarrean zutela eta loturic aien puntan aspan-dar pieza laurden bana.

Pagari goenean aditzen zan canta bat esaten zuana...

Goiz, eguardi eta arratz

Beti porru salda,

Copatzu nai izatea

Arrazoi ez alda;

Burrún, burrún bun

Copatzu nai izatea.

Burrún burrún bun

Arrazoi ez alda.

Micheldeabru orrec ez dic beste amesic, capañeri burla eguita baño—esan zuan batec.

—Eori ere ez aiz ba isilican egotecoa—esan zuan lagunac—¿cergatic eranzuten ez dioc? jaquiñic ic daquiscan becela, ichubatec aña canta..?

Aspaldi onetan joan zaisquidac cantatzeco gogoac Don Josen echean igarotzen danarequin.

—Arrazoia duc—chit damugarria duc india-noari guertatu zaiona....

—¡Angel guisajoa!—sinistu zac..Baldin da bal-

din ura iltzen baduc gure Manuri ez zaioc secula berican legortuco.

..Berac eman ciocan lembicico bularra eta nai cioagu gueure seme bat balitza becela. ¿Eta Don José guisajoa? Icusico duc Angel iltzen dada, laster jarraituco cioc ondoren.....

Ala itz eguiñas bacijoacen capañac eran bidean eta Michel guelditu zan, gueroago eta gogoazgo cantari...

VI.

San Blasco apaiz jaunaren echea, cegoan in-chaur arbolas inguratua eta eleizatican oguei rembat cana becela, zan, arlanduzcoa eta egoc aldera ceducan baretza eder bat.

Alde onetarase ceuden lo eguiteco aposentuac eta bai ere zucaldea. Zucaldeco leioan azpian cegoan echecho bat, nun iduquitzen citusten, simaurras gañera, achur, laya eta ostiango joan etorriac.

Dembora aretan oitzen zuten nola pobreac ala aberatzac, goicean goiz jaiquitzea eta orrengaitican, arratzeco zortzirac ezquero aundi eta chiqui egon oi ciran ancas gora.

Lembicico loa izan oi da gozoena eta astunena... Don José.. lo bete beñian cegoan, andra Josepa ere bai.. Angel bacarrican cegoan ernai cergatic nai ezac loa gal eracitzen cion.

Zacurrac ocolluan asi ciraden zangas...

¡Osaba!—deitu cion Angelec Don Joseri alboco aposentura..

Apaizac ez cion eranzun....zacurrac ez cira-
den isiltzen ¡osaba! ¡osaba!—deitu cion biga-
rren aldiz illobac.

¿Cer nai duc Angel?

—Pintoc eta Leonec estu zauncatzen dute
eta iruritzen zait echechoco tellatuan nor edo
nor dabilela.

Bai.. aiceac erabilico cituc tellac eta zacu-
rrac orrengatican zauncas arico dituc.

Leon eta Pinto ari ciran gueroago eta ga-
rratzago norbaitec larrua quentzen bacioten
becela.

¡Osaba!—deitu zuan berriro Angelec—Uste
dut zucaldeco leioari bultza eguiten diotela.

—¡Ez ari chorua izan Angel!—esan cion
Don Josec erdi lotan, aician otzac dituc oic...

—Icusi eguingo degu ori—esan zuan Ange-
lec—bere artean, eta zutican egoteco indarric
ez iduqui arren, jaiqui zan oguetican eta isil
isilican iriqui zuan leioa baña aín illun cegoan
eta alaco aiceric cebillen ece ez zuan ez ecer
icusi eta ez ecer aditu.

¡Ichi zuan leioa eta bacegoan oe aurrean...

Pinto eta Leon ari ciran gueroago eta es-
tuago.

Angelec aditzen cituan len baño obeto tella
otzac eta zucaldeco leioari eguiten ciozcaten
bultzatuac.

...Ez, icusi bear dut cer dan ori—esan zuan

bere artean eta escopeta artuas joan zan zucaldera nun cegoan argui illun bat, catillu baten olioas jartzen zuana egunero andra Josepac, Angel eritu zan ezquero.

Angel zucaldera eldu zanean, rau, eregui zan bat batera leioa eta arpeguia eta escuac beltztuta ceduzcan guizon bat aguertu zan bertan pistoleta escuan zuala... Angelec apuntatu cion bere escopetarequin baño tiroac ir-teteco astirican gabe erori citzaion escuetatican escopeta, zatitua lapurrac tiratu cion pistoletazoarequin.

Lapurra, beste iru ondoren cituala, sartu ciran salto batian barrura; eldu cioten danen artean Angeli, bota zuten lurrera, estali cioten aoa zapi batequin eta lotu cioscaten escuac eta oñac.. Beste aimbeste eguiñic Don José eta andra Joseparequin, artu citusten diru eta gausaric onenac eta balio aundienecoac... Ongui ezagututzen cituan lapur aietaco batec, eche aretaco socoac, bada zucen billatu cituzten batere oquerrian gabe ondo iscutatuac ceuden onzaco zarrac eta beste gauza eder asco....

Bete citusten iru sacu eta nola ala zamatuaz ez zan erres leiotican igues eguiten atera ciran atarico ate zabaletican.

Ausoac aditu zuten lapurrac eguin zuan tiroan otza, eta gogoraturic gausa oquerren bat, cebiltzan illunean, batzuec maquillaquin, eta zuanac escopetarequin, non izan ote zan

otz ura, lapurrac aguertu ciradenean sacuac
bizcarrean citustela.

¡Gueldi or! deadar eguin zuten lapur billa
cebiltzanac, baña aiec orpoac jasoas asi cira-
den iguesi.

¡Dimbi! ¡damba! aditu ciran tiro bi eta la-
pur bat iztarrean eritua erori zan musus
aurrera... beste irurac salto eguiñic erreca-
choa esmendatu ciran an guertuan cegoan
chara baten eta chara ciar joanciran Jaungoi-
coac daqui nora...

VII.

Lapurreta izan zanetican zortzi illabetera,
udaberrico arratzalde eder batean, cijoacen
D. José eta Angel, Echealai aldera.

Escopeta ordes, ceramaten, escu maquilla
lodi bana eta aien arrimoan pauso ematen
zuten neques, bide chiorra gora.

Ecin ezagutu citzaquean apaiz jauna. Aren
lengo arpegui argui eta ederra, oso narrastua
cegoan, eta bere beguiracuna tristean icusten
ciran aren animaco naigabeac... Ez cegoan
asco obequi Angel; guisajoaren arpeguiian ma-
curra eta gorputzaren argaltasuna icustean
inorc ez cion astebeteco bicirican emango.

.. Apaiz guisajoac, bera laguntazun premian arquituagatican lagundu eta animatuzten zuan bere illoba.

¡Angel guisajoa!—animatu ari esaten cion--
¿Ez duc icusten cer arratzalde ederra?... Muga gustiac loras eta arbola danac ostos, betetzen ari ditut, eta adar bacoitzean chori bat ari duc cantari... Juanac.. joan... Oroipen micatzac, astu eguin bear dituc. ¿Cer nai duc aposta, egun guchi barru ecer izan ezbau becela aegoala?

¡Ay osaba! Eguia da, arbolac, celaiac, choriac eta inguru gustiac farres eta cantari daudela, baña nere biotza, negarrez dago!

Lenago ere—esandiat—juan zana joan uen. Orain eguin bear duc igorotacoac astu eta len bait lasterren sendatzera... Oraindican gaztea aiz eta demboras ezconduco aiz Micaelarequin eta danac bicico gaituc ongui.

¿Cer! ¿Ez alaiz gauza Eche-alairano joateco?

--Beldur naiz osaba, elduco ote naicen nic chit opa izanagatican.....

--Sayatu gaitecen ba... Micaela gaisoac ez ciducac, gu besterican, nori beguiac itzuli eta inola aldegula ez cioagu utzi bear bacardadean bere anai gaiztoac ematen dioscan tratu gogorraren artean.

¡Bere anaia! ¡Ay osaba!--Ez egonic lurrean justiciarican alaco pisti gastoarentzat--¿Non da Jaungoicoarena aguertu gabe? ¡Angel! Jaungoicoa, justua duc eta beti ceduzcac go-

goan, guizonac eguiten ditugun gauza eharrac eta onac. Pachic.. naigabeac emanaz quendu cieci bicia bere gurasoari, eta sinistu zac, lencho edo gueroago arquiteco duc mereci duanarequin.

.. Onela izquetan eldu ciraden osaba illobac Eche-alaico atari aurreco inchaurretara.

Orduanche cetorren Micaela barrenetican, mantalean artalea arturic eta purrra esanaz larrañean astarca cebiltzan egasti batzueri..

¡Gaisoa cegoan beltzez jancia!

¡Lutua ceducan gorputzean!

¡Lutua biotzean!!

Aleguñac eguin cien osaba illobari sartu citestela zucaldera, baña aiec naiago izan zuten eseri, atari aurrean cegoan liña arri baten gañean, cergaitican ez zuten indarrican escallerac gora ta bera ibiltzeco.

--¿Eta Pachi?--galdetu cion apaizac.

--Goicean Vergarara joan da jauna--eranzun cion Micaelac.

--Artoac ereiteco egunetan gaude, eta oraindican ez dezute ancaric soroan sartu, icusten dedanes.

¿Cer asmo du zure anaiac necazaritzeari ala atzera ustean?

¡Ay Don José!--Ez daquit nic, cer pasatzen dan gure echean...

.. Bi edo iru bidar izan guerade deituac Vergarara, Pachi eta ni, aitortzeco beorren

echean eguin zan lapurreta arengatican carcelan sartu zuten icasguiñac cerbait ezanic....

Aspaldi onetan ez da iñor gurequin oroitzen, baña ala ere nere anaia joaten da Vergarara egun bis, bat... Ez daquit nic cer esan eta ez cer pensatu eta daucat erru gaisto bat gausa onechec, ez ote cituan nere guraso maiteac galdu.

¡Ay nere aita eta ama biotzecoac!—esan zuan Micaelac negarra chirrioan ceriola....

—Ia, ba, Micaela.. sosega zaite pisca bat—esan cion apaizac...

—Conformidadea da, cristau gustiac degun zor aundi bat. Zure gurasoen bicia Jaungoicoana zan eta berac quendu cien.

¿Ayenatu bear guera gure Jaungoicoac eguiten duanagatican?

—Paciencia ba, Micaela eta esan eguiguzu, cere, zure ustetan il cituan zure guraso sorionecoac.....

... Izango dira sei edo zazpi illabete esan zuan Micaelac—asi zala etortzen gabas gure echera, Pachiquin itz eguitera ichura gaistocoguison bat..

.. Bai nere gurasoac eta bai ni arritu eta icaratutzen guiñan gausa arequin.

Arratz batean, oeratu guiñanetican laister icusi nuan nere aita, jaiquiric oetican, cijoala oñ puntetan. Pachin aposentuco atera. Maiz oi zuan becela crduan ere cegoan nere anaia

len esan dedan guison arequin atea barrendic
gultzas ichiric.

Ordu laurdenenbat egon zan aita, ate on-
doan eta biurtu zan berriz oera...

Andi puntuco sentitu nituan nere aita eta
ama gaisoac, sotinca eta negarrez urtutzen
ceudala..... baña issilic, ni lo nengoalaco
ustean.

Biaramon goicean jaiqui ciradenean osta,
osta cebiltzan zutic eta esan citzaquean igaro
zutela gaiso aldi izugarrirembat... eta cerbait
izan bear zuan, cergatican andic iru illabetera
il zan nere ama maitea eta illabete gueroago
ichicituan betico beguiac nere aita guisajoac...

—Eguia balitz--esan zuan Angelec--becoquia
joaz ezcu zabalaquin--egua balitz neri orain
bururatu zaidana...

.. Issilican egon ari Angel--esan cion osabac
--alaco gogorapenic eguin gabe... ¡Ori egua
balitz infernuac ere ez liquec artuco!

.... Micaelac ez cion igarri. osaba illobac
esan nai zutenari...

..Eta...¡Cer bicimodu eguiten dezu, Micae-
la gaisoa gurasoac il ciraden ezquero, zure
anaiarequin?--esan cion Angelec.

¡Cer bisimodu esaten du! Secula ez diot
arpegui arguiric icusten.

..Secula ez dit itzic eguiten, eta maiz, os-
ticoca eta golpeca zauritzen nau,--esan zuen
nesca gaisoac--beguiac igortzias amantalaren
ertzaquin....

¡Puzuni gaistoa! esan zuan Angelec—ucabillac estutuas.. Ni egongo naiz beraquin eta nic esango disquiot mereci dituanac.

--Ez, ez, ez, Jaungoicoaren amorioagatican ez ecer esan Pachiri--esan zuan Micaelac beldurrez icara-- cergatican ilco ninduke balequi nic ecer esan dedanican.....

--Ondo da, ondo da,--esan zuan Don Josec.

--Iduqui zazu paciencia egun batzuetan ¡Jaungoicoac emango dio osasuna Angeli eta orduan nere illobac ateraco zaitu, otzo gaisto orren atzamarretatican.

--¡Jaungoicoa gatican bada, isildu gaitecen! ...an nun datorren nere anaia...

Alase zan. Orduanche cetorren Pachi eche azpico langatican aurrera.

Danac isildu ciran alcarri beguiratuaz.

Pachi; icusi cituanian Don José eta Angel piscabat astoratu zan, cergaitic beldur zan cerbait esango ciotela mereci zuan becela, baña laister bereganatu zan eta asi zan copeta illuntzen.

¿Nondican nora abill Pachi?--esan cion apaizac.

Simonenian izan naiz lengo egun batean aguindu nion ustarriya eguin ote duan.

--Dembora asco bear izan duc emendican Simonenera joan etorria eguiten.

Simon orrec ba beraquin bascaltzeco paquerican ez dit eman eta ala guelditu naiz.

Apaizac eta Angelec sinistu cioten eta eren artean gogora zuten, Micaela descuidatu eguingo zala esatean Pachi Vergaran zala.

Eta...;Cer asmo daucac Pachi?—esan cion Don Josec—ausera danian artuac erin citustec eta ic oraindican zoibat bacarrican ez duc itzuli.;Cer eguiteco asmoa duc?

--Ez erein.. da nere asmoa...

--;Isilican ago alacorican esan gabe!--esan cion Don Josec.

Echea eta lurrac saldu, eta Oñatira nua bici izatera nere arrebarequin. Onen balio arequin jarrico dut denda coscor bat, eta oguitaraco lain ateraco aldegu; eta ez beti emen lertutzen aitu taloac eta babac jan eciñican....

--;Bastarra saldu!--esan zuan apaizac cerura beguiratuas--;Echea saldu esan duc!--;Ez duc posible Pachi; !Ez diat icusi artian sinistuco ain biotz gogorra eta ain buru macurra dedanican....

!Ire aurrecoac jayo eta bici izan ciran echea!
;Ire gurasoac jayo, bici eta ill, ciraden echea!
;Eori jayo aicen echea! ;;Pachi!! Edo chanechetan abil, edo erotu eguin aiz....

.. Ez bata eta ez bestea—esan zuan Pachic—asiyas asarratzen...

--;Cer sartu daucate eroc iñoren gausatan?
—Ni naiz anaiaric nausiena; nere aita il zan testamenturican eguin gabe eta nic eguin nezaque eche onequin, gogoac ematen didana.

—42—

—Echea eta lurrac, ireac becela dituc ire anai arrebanac...

Nic emac ezquero bacoitzari, aguinduac dauscaten bostegun ducatac ez du inorchoc cer icusirican.

¡Cer negar garria! ¡Cer gaiztaqueria!—esan zuten batera, osaba illobac—Micaela gaisoa Pachin aurrean beguiac jasotzen atrebitu eciñic negarrez cegoan bitartean.

—Esan dut lenago ere—Nic eguingo dut, go-goac aguintzen dirana—esan zuan Pachic gueroago eta asarreago. Zaitu bezate euren echea eta ez ausocoa, cergatic inoren buruco miñac, astoac iltzen ditu.

Pachi giratu zan beste aldera bizcarra jasoas eta sartu zan echean cantatuas.

Nic badut liburucho bat

Duana esaten,

Inor ez dedilla asi

Auso gobernatzen.

¡Micaela!—esan cion apaizac—atos gurequin. Igues eguin ezazu, anima galdu orregandican eta ez zaiozu gueyago arpeguira beguiratu.

¡Ay Don José! Ori eguingobanuque ez nuque ordubeteco bicirican—esan zuan Micaela gaisoac beldurras icara apaizangana arrimatuas.

¡Micaela! ¡Micaela!—otz eguin zuan Pachic zucaldetican—¡Or ez zaitzu ecerere galdu! !Or, ez daucazu cer eguinican!

—Ez zaiozu casorican eguin, eta atos, atos, gurequin—esan cioten Don Josec eta Angelec nesca gaisoari escu muturretican elduas.

..Ez, ez, Ama santisimiarengatican!

..Icusico balu, ni eroquin nuala, egun pauso eman baño lenago, ilco guñuzque irurac. ¡Agur! ¡agur! ¡Obeitu eguin bear diot! Bestela, ni erruquiena—esan zuan Micaelac Don Joseri eta Angel escu banatatican elduas eta belaunac icaras cituala. Eta sartu zan barrura negarres eta atzerra beguiratuas.

Osaba—illobac asi ciraden bide chiorra bera itzic eguiteco almenican gabe eta noiz baño noiz negarrac ertengo.

Galtzadaco zubichora eldu ciradenean eseri ciran atzeguitera...

Tan, tan, tan, ari zan joten. Ave maritacoa San Blasco campaia. Apaiza eta Angel jarri ciran buru utzean eta errezatu cituzten iru Ave-maria....

Sinistu beza osaba—esan zuan Angelec—errezatu zutenean. Sinistu beza; Pachic salduco du echea eta ez da conveni beste escuetara aldatu dedin Eche-alai. Orise erosten empliatuco ditut, lapurrac utzi cisquidaten diru apurrac eta Ignacio datorrenean Jaungoicoac nai badu etorri dedin... etorri dedilla aberatz, edo etorri dedilla arditican gabe.... esango diot—¡Ignacio! Or daucazu zure gurasoen echea, zure anai madaricatuac saldu zuana, eta Jaungoicoac nai izaten badu, Micaela eta ni ezcondu gaitecen, Echealaian bicico guera Ignacion etorrera arte eta gure aleguiñac eta gure izardiac jantzico ditu orain gorri dauden lur ederrac....

¡Ori Angel, ori! esan cion osabac lepotican elduaz; lurraren gañean ez duc ire biotza baño ederragorican....

¿Simon ustarguiña ez da, an datorren ura? —esan zuan Angelec.

Bai.. bera duc—esan cion osabac eta ez dic echetican datorren antzican. ¡Guesurren bat esan dic Pachic!

Simon jaietaco arropaquin eta asto bat aurrean zuala eldu zan zubira.

Arratzalde on, edo gabon onesquero Don José compaÑiarequin — esan zuan Simonec astoari isssssooo esanas.

¡Caiso Simon! ¿Nondican zatos?

—Or.. Tolosa aldian izan naiz ustarri batzuequin.

¿Eta ecerqui eguin da?

—Ez dut ba gausa aundirican eguin jauna. Bi egunian an egon naiz eta erequin atzera ez etorceagatican, utzian eman ditudala contu, ardit baten irabacirican gabe.

¿Eta cer eguingo nuan?—Gaurco egunean echetican campora dabillenac, poltza beti escuan bear du,—eta ala ere or be alde orretan—zai, zai, daude noiz bat artuco, larrutzeco; nic beÑepeñ oingo biagian is isilic ederrac artu ditut—esaten diot—gaurco egunian eciñ ancarican aterra lezaque echetican...

.. ¿Eta euroc, ¿Pasiuan izan dira? ¡Ondo alase, ondo!—Conveni zaizca orlaco ibili batzuec Don Angeli...

.. Bai ba.. Ustes, uste gabe, Eche-alairañõ eldu guera.

¡Hola! ¡hola! Poliqui izan da..

.. Eta.. ¿Cer dio gende arec? ¿Ignacion berrirican izan dute?..

.. Egun urte badira icusi ez ditudala, ez Pachico eta ez Micaela..

.. Sori gaiztoan, ez dute ba, Ignacion berrirican...

.. Bai Ignacio echian balego beste ollarrec eguingo luque cu, currucu Eche-alaian.. Mundu onetan ez da izango amari Pachi ori baño aur oquerragoric, jaio duanic eta bestela galdetu deiotela beran arreba sintzoari eta beran basterri.

¡Ay! Juanec eta Fraiscac—ceruan egon ditezela—Juanec eta Fraiscac, jasoco balute burua eta orco joan etorria icusi, beriala liraque berris illic.

¿Badaquizu Pachi, echea saltzera duana?

¡Aitaren eta Semearen! ¿Cer esaten du Don José?—esan zuan Simonec siñatuas.

—Aditzen dezuna...

¡Ba! Esin sinistu lezaque orrelaco eroquerirican! ¡Echea saldu Jaungoicoan icenean!.. Ez nuque salduco nic nerea, mundu onetaco urre gustiagatican ere.. ¿Cer da gausa oberic? esan al izateabaño egunero. Sagar au, nere aitac sartua da; inchaur ori, nere aitonac; or egoten zan nere amona goruetan; an nere ama, gure praca zarrac compontzen; eta beste alaco milla eta milla gausa, nic ecin esan nitezqueanac.

¡Ah! ¡Pachi pardel!—Baldin Ignacioc balequi cer igarotzen dan bere echean, laister litzaque etorri eta galeraci Pachiri astaqueri ori eguitea! Eracutsico lioque arc, norequin eta nola dabillen Pachi alferorri.

—Baaa.. Ignacio guisajoac, icusi ez dezan bere gurasoen echea iñoren mende; nai du nere illobac erosi...

¡Ongui asmatuba! Orainche erori naiz astotican Don José—esan zuan Simonec—iribarre eguin eta beguiac quñatuas. ¿Orrela eguia da

Micaela eta Don Angel escontzen dirala?... Urte ascotaraco eta osasunarequin izan dedilla ni uz-targuiña naicen becela.

Urre puzca balitz baña gueyago balio du nescacha orrec. Ama, ber bera atera da. ¡Eta cer bisimodua ematen dion gaisoariperdulario orrec. ¡Ay gure Jaungoicoa! ¡Cer gausa beltzac ieusten diran mundu onetan!

—Baña nola Angelec, lapurtua izan arren, aberatzen otzac dituan Pachic; daducagu bildurra; asco paga erasi naico diola.

Arrazoia du Don José.. jeta norc! ¡Pachic!.. Diruagatican zalduco luque bere adola ere.

Ba.. orretaco eguin bear diguzu mesede bat Simon.

—Nere animarequin, eta nere biciarequin jauna. Esan beza cer eguin bear dedan....

—Ceorrentzat balitza becela, Eche-alai erosi.

—Ez beza gueyago itzic atera. Bigar Jaungoicoac nai badu mesa ondoan gañeracoa itz eguingo degu.

—Ezquerrac milla Simon.

—Cer esquer eta cer.... esquerrac izan oi dira apaiz—echecoan..

..... Barcatu beit Don José.. Astaqueria bat ia esan nuan eta.... Aimbestequin gabon, eta bigar arte. ¡Nai dute echeraño lagundutzea?

Ez Simon esquerricasco eta escumuñac emasteari.

—Asco poztuco da.. eman beiote nere icenean ere andra Josepari.

.. Bai eta gañera esango diogu bigar zu zato-ceneraco guertu iduqui ditzala sartaincara bat urdai azpico eta pichar bat chacoliñ.

¡Je, je, je! Ez dira gaizqui etorrico jauna.

—Bigar arte ba Simon.

—Ongui bijoaz.

Ustarguiña joan zan bere bidean eta osaba illobac asi ciraden eche aldera arrimatzen iguz-
quiac beciñ argui, eguiten zuan idarguia lagun
zutela.

VIII.

Oñatico cale baster bateco, eche illun batean
cegoan denda chiquit bat. Atean aures, aurre,
cegoan mostradore edo mai beltz luce bat ez
gausas betea.

Denda aretan zartutzen ciradenac guchic ecer
erosten zuten...

Aruntz cijoacenac joaten ciraden dirua artu
edo dirua ematera ba, Pachin tratabideric mai-
tearena zan, estu, estu, arquitzen ciraden neca-
sari guisajoari odola zurrut eguitea. emanaz di-
rua ogei errial bacoitzeco, lauren ira baciaquin
illean.

Mai aren ostean egon oi zan Pachi, edo diru
contatzen edo atza marrac contatuas conturem-
bat suzentzen. Noicic beñean deitzen zuan an
ostean cegoan ate chiqui batetican eta etortzen
zan barrendic Micaela; liburuan jartzera anaiac
esaten ciona.

—Baña... Micaela onec, ez zuan Echealaico nescacha eder aren antzican; cegoan guztiz arlo-te jancia, oso argaldua eta aren lengo larrosa colore ederrac biurtu ciraden bustin colorecoac.

Gaiso arentzat ez cegoan Jesus beteco atzeguiñic, beti lanean, secula ez arpegui arguiric icusi eta ez itz bigun bat aditu gabe, bere anaia-gandican. Erruquigarri aren sariya izan oi zan gosea itz gogorrac eta maiz belarron docoac eta osticarac. Micaela gaisoac ez zuan beste pocic, ez bada, bacarric arkitzen zanean, negar eta negar eguitea, oroituas bere biotzeco guraso eta Ignacio maitearequin eta baita ere Angelequin. Aimbeste negarrequin beguiac ceduscan gaiso-tuac, baña ala ere gaiso aren españetatican ez zuan ertetzen ayene batec bacarric. Pachin beguiracunac usten zuan beldurres icara eta non cegoan ez cequiala. Beldur onequin baliatuaz eguiten ciozcan madaricatu arec, zacur amorratu bati opa bear ez zaizconac, eta icusirican bere arreba, arriari negar eraguiteco estaduan, orduan eta gogorrango izaten zan berarequin...

¡Bail! ¡Arehec, igarotzen zuan eguiazco martiroa!!

Illun arratz batean sartu zan Pachin dendan, arpeguia eta escuac beltzac cituan guison bat, eta ez gabon eta ez berrion eseri zan socoan cegoan aulqui batean.

Ura icustean, jaiqui zan Pachi salto batean eta ichi zuan guiltzaz dendaco atea, urrena, sartu zan barrenera eta icusiric, arreba, bere lanean cebillela, ichi zuan osteco ate chiquia ere, eta eseri zanean bere lecuan esan zuan.... ¿Cerc ecarri au onera Michel?